

Vier onbekenden

Louis de Bourbon

bron

Louis de Bourbon, *Vier onbekenden*. Bigot & van Rossum, Amsterdam 1947

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/bour001vier01_01/colofon.php

© 2017 dbnl / erven Louis de Bourbon

Het meisje

DAAR is het huis, waar hij woonde, op de boulevard. De kamers staan leeg, er is geen nieuwe bewoner in. Misschien zijn de boeken er nog en de meubels. Kom, laat ik voortmaken. Vrijdags moet ik om half acht in City zijn. Dan begint er een nieuwe film. 's Middags is de zaal geboend, er is flink gelucht en 's avonds heeft het geheel iets feestelijks. En je bent altijd benieuwd naar wat komen gaat. Later gaat iedere film vervelen. Het moet al een heele mooie zijn, als ik er 's Zondags nog naar kijk.

Ja, het was net zoo'n Vrijdagavond als nu, toen hij voor 't eerst binnenkwam.

Het sneeuwde en het was gemeen koud.

Wat lijkt dat nu weer lang geleden, het lijkt een heel andere tijd. En toch is er weinig veranderd. Toen ook werkte ik op de lampenfabriek overdag en 's avonds in City.

Het was om broer. Toen vader stierf, bleef moeder zitten met een klein pensioen. Broer zat in de tweede H.B.S. Dat vonden we maar het ergste, dat Broer z'n studie zou moeten opgeven, we waren zoo trotsch op hem, moeder en ik.

Toen hebben we gerekend. Moeder kon bij van Heerkum's komen, dat waren vrienden van mijnheer Bruineman, vader's chef. Als huishoudster en ze zou er *f*5. - verdienen in de week, thuis slapen. Dan had ik m'n *f*8. - op de fabriek. Dan de *f*4.20

pensioen. Het ging net niet. Toen heb ik gesolliciteerd bij City. Ik werd aangenomen, 'om je lieve gezichtje', zei de baas. Dat was natuurlijk onzin, want er waren andere aardige meisjes.

Maar enfin, ik kreeg het. Dat was f5.50 extra. Nou, en toen ging het. Het ging net als we heel zuinig leefden.

Het was een heele troost voor moeder en mij na het groote verdriet van vader's sterven. Broer zelf kon het niet veel schelen, geloof ik, hij ging niet graag naar school, hij zei, dat de jongens hem plaagden, omdat zijn moeder meid was bij van Heerkum.

- Maar ze is toch huishoudster, Broer, zei ik altijd en dan antwoordde hij:

- Ja, huishoudster, maar ze doet het werk van een meid.

En daar had de jongen wel gelijk in. Maar enfin, het was dan op een Vrijdagavond. Ik had, zoals altijd, vooruit boterhammen gegeten, alleen, en ik was juist klaar, toen moeder thuis kwam. Even een zoen en weg was ik. Mies stond al in de zaal.

- Een prachtfilm, zei ze, een fransche met gevangen soldaten, die vluchten. En weet je, wat zoo mooi is, dan komen ze in een boerderij en daar is de vrouw alleen met een dochttertje. Een erg mooie jonge vrouw en die wordt dan verliefd op den luitenant. Maar als het een poosje geduurd heeft, dan gaat de luitenant weg en het vrouwtje blijft alleen, je moet er van huilen zoo mooi is het!

Ik verheugde me al, want ik hield erg van mooie

films, ik was zoo'n beetje een droomstertje toen in dien tijd.

Nou, het journaal was al afgelopen en de eerste film was begonnen, met cowboys en een gedresseerden hond, Rin-tin-tin heette die geloof ik, toen kwam hij binnen.

Hij liep mijn kant uit en ik ging naar hem toe, om hem voor te lichten. En laat nu, wat me nog nooit gebeurd was, het lampje niet aan gaan. Ik kon drukken, zoo vaak ik wou, het ging niet, de batterij zat zeker scheef. Hij merkte het en fluisterde:

- Laat u maar, juffrouw, ik zie wel.

En hij legde zijn hand om mijn elleboog. Eventjes maar, toen ging hij een loge binnen en ik weer op mijn plaats.

Toen het licht aanging, keek ik even achterom om hem te zien, want ik was nieuwsgierig, hoe hij er uit zag. Hij keek mij recht in de oogen en glimlachte. Hij was erg jong, maar toch nog wel een paar jaar ouder dan ik, misschien twintig of twee en twintig. Blond was hij en slank, erg chique gekleed, zijn haren goldden. Maar ik durfde niet lang te kijken, omdat hij mij zoo aanzag.

Toen begon de hoofdfilm van de gevangenen officieren. Het was werkelijk heel mooi, maar toch lette ik niet erg goed op, want ik moest aldoor aan hem denken. Het was of zijn blik mij in den rug stak, ik draaide me half om en ging tegen den muur staan. Nu kan hij zien, dat ik ook een knap gezicht heb, dacht ik, net als de juffrouw op de film en daar moest ik inwendig om lachen, om die gedachte.

Bij het uitgaan van de bioscoop bleef hij een beetje achter. Ik kon hem nu goed zien van opzij. Hij had een mooie overjas aan, met een bontkraag en licht grijze slobkousen en een bruinen vilthoed met breede randen. Zeker een heel rijke meneer, dacht ik. Dien nacht droomde ik, dat ik gevangen zat in een donkeren kelder. Ik kon niets zien en niets hooren en ik had vreeselijken honger.

Ik tastte rond en toen voelde ik een bed met een heel zachte matras. Daar ging ik op liggen en sliep in. En ik droomde, dat ik sliep, dat was vreemd. Maar toen opeens was ik in een mooie kamer, net zoo'n kamer als bij Mijnheer Bruineman en voor de radio speelde iemand viool. Ik lag op een divan op zijden kussens en naast mij zat hij en hij had zijn hand weer om mijn elleboog.

- Gaat het nu beter? vroeg hij, maar ik voelde heelemaal niet dat ik ziek was. Ik was integendeel erg gelukkig en gezond, alleen had ik honger. Dat zei ik en toen nam hij me op en droeg me naar een andere kamer. Daar stond een tafel gedekt met allemaal heerlijke dingen. Juist, toen ik wou beginnen te eten, werd ik wakker.

Het was al laat, ik kleedde me vlug aan, sprong op de tram. Onder het werk had ik niet veel tijd om aan hem te denken. En tijdens het schaften, moet ik bekennen, dat ik meer dacht aan dien vreemden droom en vooral aan de gedekte tafel. Het was niet erg ruim, bij ons thuis, na vader's dood, dat kon ook niet, als broer op de H.B.S. wilde blijven. Dien avond, precies om denzelfden tijd, kwam hij

weer. Nu was m'n lampje in orde en ik bracht hem, verbaasd dat hij de film nog eens zien wou, naar dezelfde loge. Weer nam hij mijn elleboog in de hand en fluisterde:

- Doe het lampje eens uit.

Ik gehoorzaamde, zonder nadenken, want eigenlijk was het tegen de voorschriften. We mogen ons niet met de heeren bemoeien en dat is maar goed ook, want City is een volksbioscoop en ik heb al heel wat last gehad met jongens van de lagere rangen. Maar als ze het een paar keer hebben geprobeerd en je treedt streng op, dan laten ze het wel.

Maar hem gehoorzaamde ik en ik weet zelf niet waarom. Misschien wel, omdat hij zoo mooi en zoo rijk was. Nou, en toen het lampje uit was, stopte hij gauw een briefje in mijn hand en verdween in de loge. Ik brandde natuurlijk van nieuwsgierigheid, maar ik dorst het in de zaal niet te lezen. Ik wachtte tot de cowboyfilm een heel eind op gang was, zoodat er toch niemand meer zou komen. Toen ging ik naar de toilet en vouwde het briefje open. Er stond: Juffrouw, ik moet u dringend spreken. Morgen, Zondagochtend, wacht ik op u om 10 uur hoek Vredestraat-Rembrandtstraat. En daaronder een handtekening, die ik niet kon lezen.

Ik ging gauw weer in de zaal terug en even later was het pauze. Ik keek heel voorzichtig en ongemerkt naar de loge, maar hij was verdwenen.

Den volgenden morgen was ik om tien uur op de afgesproken plaats. Het had me heel wat gekost, want ik ben katholiek en ik moet 's Zondags naar

de Mis. Ik kon natuurlijk om acht uur zijn gegaan, maar dan had moeder om tien uur gevraagd: waar ga je heen? En ik wilde niet, dat moeder iets zou weten. Nou, voor die eene keer was het misschien niet zoo erg, om niet naar de Mis te gaan, je kon toch ook niet weten, wat hij je te zeggen had, het was misschien wel van het grootste belang.

Ik wachtte een paar minuten op den hoek van de Vredestraat. Het was er erg stil, dien Zondagmorgen. Toen kwam er een auto aan, een donkerblauwe auto met linnen kap en die stopte vlak voor me langs het trottoir. Hij zat er in en hij glimlachte weer, net als dien eersten avond. Er was iets droevigs in dien glimlach, iets, wat vroeg om medelijden en troost.

Hij kwam uit den wagen en zei, vragend:

- Stapt u in, juffrouw?
- Ik wilde eerst wel weten, waar u heengaat, mijnheer, antwoordde ik.
- Naar de 'Nachtegal', daar kunnen we rustig praten.

Ik stapte in, hij sloeg het portier achter me dicht, liep om de auto heen en klom achter het stuur.

De 'Nachtegal' is een uitspanning, midden in het bosch, die ook 's winters geopend bleef. Er was geen sterveling, toen wij aankwamen, alleen een oude ober, die in een hoekje zat te slapen.

Wij namen ieder een kop koffie en toen wachtte ik wat hij zeggen zou. Maar het duurde lang. Hij keek door het groote raam naar buiten, naar de witbesneeuwde boomen. Het was of hij zat te droo-

men, of hij mij heelemaal vergeten was. Zoo zaten we een poosje en ik durfde hem niet storen. Hij was zoo mooi in zijn keurig grijs costuum, zijn schoon overhemd en nieuwe das. Hij rook naar lavendel en zijn hand, die op tafel lag, was erg blank en smal en verzorgd. Aan den ringvinger stak een groote, gouden zegelring. Ik maakte een pakje suiker los en hield de klontjes boven zijn koffie.

- Suiker? vroeg ik zachtjes.

- Graag, zei hij, zonder op te kijken, is het niet mooi hier, Annie?

Van verbazing liet ik de klontjes te snel in de koffie vallen, het spatte over het kopje heen over zijn hand. - Sorry, zei ik, zooals Broer altijd zegt, en ik kreeg een vreeselijke kleur. Ik was zoo verbaasd, dat u mijn naam kende.

- Hoe zou ik die niet kennen, vriendin? Wij zijn als de boomen van een bosch, als deze boomen hier. Zwijgend staan wij naast elkaar. Wij tooien ons met jong groen, wat blaren van wisselende kleuren of, gelijk nu, zijn wij bedekt met de blanke kristallen van sneeuw of ijzel. Het is, of wij enkel zien naar de pracht van ons zelve. Maar soms, opeens komt de groote wind, en dan spreken wij tot elkaar, fluisterend of juichend en onze armen strekken zich uit, in een hartstochtelijk verlangen tot omhelzen. Als de storm gaat liggen, zijn wij weer eenzaam.

Terwijl hij dit alles zei, bleef hij naar buiten kijken, maar nu wendde hij zich tot mij.

- Jou niet kennen, Annie, ik kende je al vóór mijn geboorte. Er moet vóór dit leven een land

liggen, zooals er een is daarachter. En het is of wij hier op de wereld iets zoeken, wat wij daar juist hebben verloren, wat wij hebben achtergelaten. Jou heb ik gekend en liefgehad. Ik wist het, toen ik je den eersten keer zag, in de bioscoop. En 's nachts, als het heel stil is om me heen, zóó stil, dat je de muziek der sferen hoort, dan kan ik me iets herinneren van dat voorland, een seconde, een ondeelbaar oogenblik, een flits. En ik zie boomen, noorsche dennen en populieren, allerhande coniferen en een oud, grijs kasteel. Er staat een torenwachter op de tinnen. Het is nacht, maar in een groote zaal is het flakkerende licht van toortsen en flambouwen. Een gitaarspeler zingt weemoedige wijzen. Dan zie ik jou. Oh ja, je zag er anders uit, je was grooter in je lang donker gewaad, met een diadeem schitterend tusschen je haren. Maar je was het, ik heb je herkend aan je oogen.

Terwijl hij dit laatste zei, nam hij mijn hand en gaf er een kus op. Het was allemaal zoo vreemd. Ik begreep niet veel van wat hij had gezegd, maar ik voelde dat het mooi moest zijn en verheven. Toen hij mijn hand kuste, wilde ik die eerst terugtrekken, want het komt toch niet te pas, dat een jonge man je al zoo gauw zoent, maar ik had niet de kracht het te doen. Ik keek maar verbaasd in zijn blauwe oogen, die zoo groot en helder waren, die door je heen zagen, die alles schenen te weten en nog veel meer. Oogen die leefden in droomen van diepe gedachten.

- Het is misschien daarom, vervolgde hij lang-

zaam, dat de dichters spreken van het eerste, tweede en derde land, en van de voortijden en van de eilanden der zaligen en der eenzamen.

De klok in het restaurant sloeg twaalf slagen.

Ik schrok op.

- Is het al zoo laat geworden? riep ik. Brengt u mij als 't u blijft naar de stad terug. Wat moet ik tegen moeder zeggen?

- Alleen het geweten is van belang, antwoordde hij kalm en stond op. Hij legde een gulden op tafel, waarschijnlijk om den ober, die weer ingeslapen was, niet te storen en wij gingen heen.

Vanaf dien dag ontmoette ik hem vaak. Hij heette Arthur. Hij was mooi, elegant en rijk. Ik kreeg niet genoeg van naar hem te kijken. Maar heel vreemd was hij. Als hij sprak, was het, of het gedichten waren, die hij zeide.

's Avonds, na de bioscoop, kwam hij mij halen. Wij reden naar de Nachtegaal en hij sprak. Hij vertelde mooie verhalen van helden en heiligen, hij vertelde van zijn jeugd en van zijn moeder, die stierf toen hij nog een jongen was, hij beschreef mij het kasteel, dat hij had, ergens in het zuiden.

Ik kwam nooit voor half één thuis, als moeder en broer al in bed lagen. Maar zij vroegen niets.

Dat vond ik vreemd en ik begon er zelf over tegen moeder, toen wij een oogenblik alleen waren.

- Kind, zei ze, je bent toch vrij om te doen, wat je wilt. Is het niet mooi genoeg, dat je je heele jeugd opoffert voor de toekomst van je broer? Ik

heb wel gedacht, dat er een jongen achter zat. Ik vertrouw er op, dat je oud en wijs genoeg bent, om te weten, wat je doet. Als je genieten kunt in eer en deugd, wel, ik zal de laatste zijn om het je te verbieden.

Het voorjaar kwam. Door de ramen, vanuit de fabriek, kon ik het jonge groen aan de boomen zien, de lucht was vol heerlijke geuren. Hoe verlangde ik er naar, heele dagen buiten te zijn, in de bosschen of aan het strand, over akkers te wandelen, langs weiden en het jonge groen. Met Arthur. Het leven was langzaam aan ondenkbaar geworden zonder Arthur. Hij was goed en lief en mooi, maar soms was hij ook zoo héél ver weg. Hij kon uren zwijgen. Dan zat hij voor zich uit te kijken en te denken. Ik durfde hem niet storen. Hij deed alles anders dan de jongens, die ik tot nu toe had ontmoet.

Nooit zal ik zijn eersten kus vergeten. Het was in dezen tijd, in het voorjaar. Een Zondagochtend, na de vroegmis, dat waren de eenige uren, dat ik vrij had. Wij liepen door de bosschen, de wagen stond bij de Nachtegaal, hij sprak over groote mannen die vroeger geleefd hadden. Opeens stond hij stil, hij hief zijn handen voor zich uit en keek naar zijn bleeke, slanke vingers. Van binnen en van buiten bekeek hij ze. Toen nam hij me op, hij tilde me omhoog, ik lag in zijn armen en mijn hoofd was bij zijn hoofd. Zijn lippen drukten op mijn mond, ik rook een geur als van jonge bloemen, en ik sloot mijn oogen. Het duurde een heele poos, voor hij

me weer op den grond zette. Hij zei niets. Hij zei niet: ik houd van je, en daaraan moest ik denken, den heelen middag. Misschien was het voor hemalleen een herinnering, toen hij mij zoende, een herinnering aan die andere vrouw, waarover hij gesproken had, in het land vóór het leven. Houdt hij werkelijk van mij, dacht ik, van mij, precies zoals ik ben, van Annie, die werkt op een lampenfabriek en 's avonds in de City, van Annie, met een moeder, die als dienstmeid werkt? Dat was haast niet te gelooven.

Ik vroeg het hem, weken later, toen ik den eersten nacht bij hem lag. Hoeveel was er veranderd, in zoo weinig tijd! Hij had mij meegenomen naar zijn kamers in dat groote alleenstaande huis aan de boulevard. Het eerste, wat ik zag, was de geweldige boekenkast, vol met prachtige banden. Dan was er een groot bureau, een open haard, een breede divan schuin in de hoek en drie diepe fauteuils. Hij nam een boek en begon mij iets voor te lezen. Het was een verhaal van een mijnheer die alleen in Parijs was en erg eenzaam leefde. Hij scheen erg ongelukkig, want hij had verdriet om iedereen die verdriet had en hij zocht en vond altijd de stumperds, de uitgestootenen, de zieken naar ziel en lichaam, zooals Arthur dat noemde.

Het was niet de eerste avond, het was later. Hij zei: - Blijf bij mij, Annie.

Natuurlijk was het verkeerd, het was een groote zonde misschien, en vernederde ik me niet in zijn oogen?

Hoe had ik vroeger ooit kunnen denken, dat ik dit zou doen? Maar zoo groot was mijn liefde voor hem. Ik bleef. Het was in het begin van den zomer. Vanuit bed zagen wij door het openstaande venster de sterren.

- Alle dichters droomen van de sterren, zei hij, maar er is niet een, die weet wat zij beduiden. Ik

weet het ook niet, maar vroeger heb ik gedacht, dat het zielen waren van ongeboren mensen en later, dat het kleine eilanden zouden zijn waarop wij, na den dood, zouden leven, eenzaam en ongestoord. En tevreden. Tevreden vooral, want dat is het voornaamste. Zonder kwelling van problemen, zonder de noodzaak van te kiezen. Te kiezen tusschen Jezus en Boeddha, tusschen Thomas en Luther, tusschen Marx en Nietzsche.

Later pas ben ik die namen gaan onthouden, omdat ik ze hem vaak hoorde noemen. Dien nacht verstond ik niet, wat hij zei, ik luisterde alleen maar naar zijn stem. Heel dicht lag ik naast hem, zijn adem ging over mijn bloote schouders, als hij sprak. De sterren buiten, de muziek van zijn stem en tegen mij aan zijn lichaam, dat rook naar lavendel. Laat in den nacht werd ik wakker. Hij zat in zijn pyama voor het open raam en neuriede. Ik bleef naar hem liggen kijken. Alles was zoo mooi, als een droom was alles en ik wist niet, dat men zoo gelukkig kon zijn. Dit was een andere wereld dan waarin ik geleefd had. Heel ver weg en onwezenlijk leken mij nu moeder en broer, onze huiskamer, de fabriek en City, waar ik morgen weer heen moest.

- Arthur, ik riep zacht zijn naam. Hij kwam bij mij zitten en streelde over mijn haren. Toen vroeg ik het:

- Houd je van me?

- Er zal een dag komen, dat je weer alleen zult zijn, Annie, zei hij.

Ik had tot dus toe niet gedacht aan de toekomst.

Arthur, zijn persoon, zijn woorden, zijn dromen, zijn kussen namen al mijn gedachten in beslag. Wat gaf ik om toekomst, zolang deze nachten voortduurden, zoo lang ik hem zien kon en hooren, zolang ik bij hem mocht liggen en zitten en loopen, in zijn nabijheid en in zijn schaduw.

- Als het maar vandaag niet is, Arthur, antwoordde ik en het werd mijn gewoonte, dit te zeggen, vóór het slapen gaan, iederen avond.

- Als het maar vandaag niet is.

Eerst had hij geglimlacht.

- Hoe kan het vandaag zijn, dwaze maagd, zei hij, de dag is ten einde.

Ik had nu mijn eigen kamer in de stad, ik ging wel naar de fabriek, maar niet meer naar de City. Zoo wilde Arthur het. Hij gaf me geld voor moeder. Ik weigerde het eerst, maar hij heeft heel lang met me gesproken. Over bezit, dat geen recht was, maar een plicht, over socialisme, over weldadigheid, over doodendans of zoiets, en dat de menschen in de middeleeuwen al die dingen beter begrepen dan wij. Ik moet bekennen, dat *ik* tenminste er niet veel van begreep, maar ik kon er niets tegen inbrengen, het leek mij allemaal mooi en goed. Ik geloof, dat hij het liefst arm zou willen zijn, dat hij uit arme en niet-adellijke ouders had willen geboren worden. Toen schudde ik van neen, want nu weet ik wel, dat rijkdom niet alles is, dat het niet altijd geluk brengt, maar ik kon me Arthur niet voorstellen in een armoedige omgeving, zonder de weelde en properheid, die passen bij zijn natuur, en

zonder zijn adellijke afkomst. En wat zou hij kunnen doen zonder geld in de wereld? Met al zijn wijsheid was hij toch een dromer, die verzorgd moest worden en verwend.

Maar hij nam mijn handen en zei:

- Dat begrijp je niet, Annie. Maar ik voel me als een dief, wien zelfs de moeite van het stelen gespaard bleef. Ik trek voordeel uit het werk van anderen en misschien waarschijnlijk zelfs uit het geld, wat aan anderen onthouden is.

Een een anderen keer zei hij:

- Ik ben een uitbouter, iedere man heeft het recht mij te vonnissen.

Zoo kwam ik er toe, het geld aan te nemen, een beetje geld voor moeder, het geld voor mijn kamer en een beetje geld voor me zelf.

- Je doet er me een plezier mee, zei hij, je verlichtme den zwaren last van een verantwoordelijkheid, die ik draag.

Ik wist niet wat moeder deed met het geld, want ik durfde haar niet meer onder oogen te komen, sinds ik bij Arthur was. Ik stuurde het haar per postwissel. Maar mijn eigen geld besteedde ik voor hem. Ik kocht druiven, waar hij zooveel van hield en maakte me zelf mooi, opdat hij van me zou blijven houden, 's Avonds kwam ik op zijn kamer en als we niet uitgingen en hij mij niets vertelde, zaten wij samen te lezen. Hij las veel boeken, die ik niet begreep, maar één klein boekje heb ik bij hem gelezen, dat een grooten indruk op mij maakte.

Het heette: De Onbekende, en het was van een

Duitsch schrijver, geloof ik, maar in het Hollandsch vertaald. Het vertelde de geschiedenis van het meisje, wier lijk uit de Seine was opgehaald. Zij heette Madeleine Levon en was een wees. Toen haar tante stierf ging ze naar Parijs. In Marseille ontmoette zij een heer, die erg lief voor haar was, een deftigen heer, een lord. Samen reden ze door Frankrijk. Ze logeerde bij hem in Parijs en werd verliefd. Maar tot aan hun scheiding toe bleef ze rein. Den avond na zijn vertrek liep ze het water in, glimlachend, zonder te weten wat ze deed.

Zoo tenminste vertelt het de schrijver. Ik begreep niet goed hoe ze had kunnen weerstaan aan de verleiding zich geheel aan hem te geven, maar het verhaal ontroerde mij diep. Ook ik, dacht ik toen, zou niet verder kunnen leven zonder Arthur.

Wel had ik bijwijlen oogenblikken van berouw en ik dacht soms met weemoed terug aan het onschuldige meisje, dat ik vroeger geweest was. Maar als ik dan weer in zijn armen lag, waren al zulke gedachten vergeten en ging ik op in het groote geluk lief te hebben en te worden bemind.

Zoo ging die prachtige zomer voorbij.

In het begin van September kreeg ik veertien dagen vacantie op de fabriek en wij gingen naar Arthur's landgoed in het zuiden. Het stond al jaren leeg. In een der bijgebouwen woonde een oude tuinman, die het kasteeltje schoon hield, het hout in de tuinen kapte en verkocht, die het fruit verzorgde en naar de veilingen zond. Arthur had hem geschreven en hij had kamers voor ons in orde gemaakt. Zijn

vrouw zou die veertien dagen het huishouden doen. Nu ik wil gaan vertellen over deze veertien dagen bemerk ik, hoe onmogelijk dat voornemen is uit te voeren. Ik ben niet iemand als die dichters, uit wier werk Arthur mij voorlas. Ik kan wel zeggen, dat wij lange wandelingen maakten door de mooie bosschen van het goed, dat wij, als kinderen, speelden in het groote trappenhuis en in de zalen, die leeg waren of waarin de meubels met katoenen hoezen waren overtrokken, dat wij aten in een geweldige ruimte aan een enorme tafel, wij tweeën alleen, tusschen ons in de ruiker versche bloemen, die ik dagelijks plukte. De tuinman, met een wit schort voor, bediende ons.

Wat hebben we vaak om hem moeten lachen. En Arthur nam me mee naar den kelder, om wijn te halen. Het was daar koud en het rook zoo muf. En groot was het, je kon er in verdwalen. 's Avonds zaten we op een terras met palmen. Het was net een film, een heele mooie film, veel mooier nog, want ik beleefde het zelf.

Neen, maar ik kan werkelijk niet vertellen hoe het was, die veertien dagen op het kasteel. O, wat hield ik veel van Arthur. Soms werd ik 's nachts wakker en dan stond ik op, heel zachtjes om hem niet te wekken en dan ging ik aan het venster staan. Dat is allemaal van hem, dacht ik dan, als ik over de bosschen heenkeek. En dan zei ik tegen mezelf: het ligt enkel maar aan hem, om te maken, dat dit geluk verder duurt. Het is bijna niet te gelooven. Altijd hier kunnen blijven met Arthur samen. Hij

had het in zijn macht. Ach, hoe gelukkig had hij me kunnen maken.

Dat hij met me zou trouwen heb ik werkelijk nooit verwacht. Hij gaf wel niets om stand of wat de mensen zeiden, maar hij was nu eenmaal een dromer en hij zag vreeselijk op tegen spreken met andere mensen en tegen officieele dingen. Maar dat hoefde ook niet, trouwen. Alleen maar hier blijven, met hem. Ik stelde me al voor, hoe het zijn moest in den winter, als er een kerstboom, een van de groote dennen uit het bosch, zou staan in de eetzaal, met brandende kaarsen. Ik stelde me het kasteeltje voor, de bloemkassen, grasvelden, de bosschen en alles als er sneeuw zou liggen. Dat moest prachtig zijn en ik had Arthur toch ook in den winter ontmoet. Ach, hoe gauw waren die twee weken om. We gingen terug naar de stad.

Overdag werkte ik weer op de fabriek, 's avonds zat ik in Arthur's kamer. Het leven was goed zoo, al was het beter en mooier geweest op het landgoed, maar ik wachtte geduldig op het volgend jaar, dat Arthur mij in de vacantie opnieuw naar het zuiden zou meenemen.

Op een avond maakte ik de voordeur open van het heerenhuis, waarvan Arthur mij een sleutel gegeven had, liep de breede trap op, klopte aan zijn deur, zooals ik altijd gewend was, en kreeg geen antwoord. Het was nog nooit voorgekomen, dat Arthur niet thuis was, als ik kwam. In grooten angst, dat hem iets overkomen was, rukte ik de deur open, snelde de kamer door naar de slaapkamer, de bad-

kamer. Alles was verlaten. Ik riep een paar keer zijn naam. Toen ging ik naar de zitkamer terug, op zijn bureau vond ik een briefje.

Het is vandaag, Annie, stond er op. Verder niets. Niets. Geen groet, geen teeken van afscheid. Zelfs zijn naam niet.

Ik merkte nu, dat er een paar lege plaatsen waren in de boekenkast. Ik liep terug naar de slaapkamer en zag, dat hij zijn meeste costuums had meegenomen. Er hing nog een oud pak, een paar zomerpantalons. De linnenkast was bijna leeg, slechts, netjes op een hoopje gestapeld, lagen mijn zijden pyama's. Onder het groote bed stonden mijn lichtblauwe muiltjes, alleen.

Ik weet werkelijk niet meer, wat ik toen allemaal heb gedaan. Misschien heb ik in een fauteuil gezeten, dat geloof ik tenminste. Ik weet nog wel, dat ik niet huilde, dat ik niet huilen kon en dat me dat zelf verbaasde. Toen ben ik de straat opgelopen. Het was schemer. Ik liep zoo maar, zonder doel. Of misschien toch, want ik moest al maar denken aan dat meisje, waarvan ik gelezen had, Madeleine Levon. En opeens stond ik voor de rivier. Nu rechtuit lopen, zonder te kijken, dacht ik. En dan alles vergeten.

En morgen leest hij het in de krant. Zal hij dan huilen?

Ik geloof, dat ik zoo een heele poos heb staan denken en droomen. Toen keerde ik me om en liep langzaam naar de stad terug. Naar huis.

Moeder vroeg niets. Mijn kamer stond klaar, net

zoals ik die verlaten had. Ik kleepte mij uit en lag onder de dekens te rillen van de kou. Toen ik wakker werd, was het volop dag. Moeder zat bij mijn bed en begon mijn hand te streelen.

- Broer heeft een boodschap afgegeven op de fabriek, dat je ziek bent, zei ze. Slaap nog maar wat.

Ik sloot opnieuw mijn oogen en begon mij alles te herinneren. Toen begon ik verschrikkelijk te huilen.

Dat is allemaal vier jaar geleden.

Het leven gaat verder, zoals het vroeger geweest is, vóór ik Arthur kende.

Ik heb de betrekking in City weer teruggekregen, broer Is van de H.B.S. af, moeder werkt bij van Heerkum.

Iedere Vrijdag is weer een klein feest, als er een nieuwe film wordt gedraaid.

Maar soms, wanneer, in het donker, de portière wordt opengeschoven door een laten bezoeker, dan is het, of ik Arthur weer zie, zoals hij dien eersten avond binnenkwam.

Ik vergeet mijn lampje aan te maken en blijf staren naar de opening, tot opeens de binnengekomene, een vreemde, mij aanspreekt.

Ach, in het begin was het anders.

Wekenlang heb ik op hem gewacht, wekenlang heb ik nog gehoopt dat hij terug zou komen, dat hij mij schrijven zou tenminste. Toen stierf de hoop en bleef alleen nog het verlangen naar hem over. Maar ook dat nam af. Ja, het verdween zelfs, geloof ik. Soms vraag ik mezelf: heb je hem nog lief? Ik weet het niet. Hij heeft met moedwil mijn geluk gebroken.

Vroeger kende ik geen liefde, het leven was eentonig en vervelend. Hij heeft dat alles anders gemaakt. Hij heeft me alles gegeven wat mooi was en

heerlijk. En opeens heeft hij het allemaal weer afgenomen.

Ik ben er door veranderd. Neem nou Jan. Die wil met me trouwen. Hij is heel aardig. Hij is ook rijk, een heele mooie partij, zoals het heet. Maar het is zoo heel anders.

Nee, ik zal nooit meer gelukkig kunnen zijn. Ik zal nooit meer van een ander kunnen houden.

En daarom haat ik Arthur, daarom moest ik hem haten.

De jongen

WAT is onze taak in deze wereld?

Weet iemand dat? Het schijnt zoo, dat de meesten zich om deze vraag niet bekommeren. Ik ben opgevoed in weelde. Maar reeds als kind, in mijn velouren pakjes, in mijn duffelsch jasje, mijn demisaison met het astrakan bontkraagje, voelde ik mij schuldig tegenover de armen. Ik deelde mijn speelgoed uit, ik haalde mijn spaarpot leeg en gaf het geld aan het dienstmeisje, dat door mijn schuld werd weggestuurd.

Toen ik grooter was en wij naar het landgoed verhuisden, dat mijn vader gekocht had, ging ik naar de boeren en landarbeiders in den omtrek, hoorde hun klachten aan en deelde onder hen het zakgeld, dat mijn vader mij toestond.

Wanneer, in den winter, de houtkappers kwamen, reed ik door de tuinen, bracht koffie en brood rond en gaf hen sigaren en sigaretten, zelfs nadat vader het mij had verboden.

Al deze dingen deed ik, maar zij konden mijn schuldgevoel niet delgen.

Ik verdiepte mij in de studie van het recht, van bezit en eigendom, en ik werd aangetrokken tot het Marxisme. Ik nam mij voor, door alles weg te schenken, mijn geweten te ontlasten. Doch toen mijn vader en moeder waren gestorven, zag ik mij geplaatst voor het vraagstuk

van de praktische uitvoering van dit voornemen. Geef ik mijn fortuin aan één persoon, zoo dacht ik, dan blijft het feit van den eigendom bestaan. Geef ik het aan een rechtspersoon, aan een instelling van weldadigheid, dan werk ik slechts het kapitalisme in de hand.

Verdeel ik het over velen, welke is dan de juiste en rechtvaardige keuze van de bevoordeelden. Ik aarzelde en begon te twijfelen. Had tenslotte niet elke sociale revolutie tot gevolg, dat de rollen werden omgekeerd, dat de bezitter bezitloos wordt en een deel der bezitlozen bezitters? Tot opnieuw een groep van ontevreden de rollen verdeelt en zich zelf verrijkt ten koste van die zich eerst verrijkten. Zal er wel ooit een volstrekte gelijkheid kunnen bestaan van bezit of zelfs van productiemiddelen, zoolang het karakter en de zielskracht der menschen onderling zoo eindeloos verschillen? Ik trok mij terug in een kleine stad en liet mijn eigendommen voor wat zij waren. Zij mochten gedijen of vergaan, ik bekommerde mij er niet meer om en nam van de rente alleen wat ik voor mijn onderhoud behoefde. In die kleine stad verschool ik mij, met de boeken die mijn vrienden zijn. Ik dacht in Chateaubriand een tegengif voor het Marxisme te hebben gevonden. Maar de verantwoordelijkheid van mijn bezit, dat jaarlijks toenam, dat, mag ik wel zeggen, onrustbarend aangroeide, bleef mij kwellen. En ik trachtte die zorgen te verdrijven in den dienst der schoonheid en in den dienst der liefde, die ik vond in dit stadje.

- Je bent een dreamer, zei mij het meisje, dat ik heb liefgehad. Ik was erger. Ik was een willooze, een onbeschreven blad. Nutteloos leefde ik, nutteloozer dan een plant, een bloem. Ik las boeken en ik schreef verzen. En in de duisternissen van den nacht zocht ik vergetelheid en het dooven van mijn wroeging in de armen van een meisje.

Ik dacht, dat de liefde mij in staat zou stellen een mensch, een man te worden. Maar ik werd nog verder teruggedrongen binnen den kring van mijn vruchteloos en dadenloos egoïsme. Ik was tot niets in staat dan tot lezen en droomen en dichten. Elke bezigheid vermoeide mij. Bij elk gesprek met anderen dwaalden mijn gedachten al aanstonds af naar de onwezenlijke gebieden van droom en verbeelding. En zulk een leven zou goed en dragelijk zijn geweest, want ik kon mij de weelde van een onafhankelijk bestaan veroorlooven. Zelfs de noodzakelijke handelingen, de boodschappen van iederen dag, mijn betalingen, mijn afspraken met leveranciers en garagehouders en hoteliers, dat alles liet ik het meisje doen, dat mij liefhad. Het zou goed en dragelijk zijn geweest, dit leven, wanneer niet het voortdurend zelfverwijt mij had gekweld. Waarom werd ik geboren met die moeheid in mijn lichaam, met dat gevoel, dat ik reeds vele levens had geleefd, en tegelijk met, in mijn geest, dat sterke plichtsgevoel, dat mij opriep tot daden, tot het meespelen van een rol in de geschiedenis der wereld?

Van dag tot dag stelde ik uit en suste mijn geweten. Tot de Spaansche burgeroorlog uitbrak, die mij een

teeken leek, een teeken Gods tot mij gericht, om eindelijk deel te nemen aan den strijd voor recht en rechtvaardigheid.

Ik vertrok, plotseling en zonder overleg. Zoozeer was ik bevreesd, dat zelfs één dag uitstel mij opnieuw zou weerhouden. Had ik al de moeilijkheden maar voorzien! De contrôle aan de grenzen, de verhooren, de regelingen, de papieren! Het kostte mij meer dan een maand om naar Parijs te komen. En toen ik, na nog een maand, de kans had naar het zuiden te vertrekken, wist ik niet meer, aan welke zijde ik strijden zou. Mijn hart had de partij gekozen van de armen, van de arbeiders, van de verdrukten, maar nu ik in de bladen las, hoe de Paus van Rome, dien ik een groot moreel gezag in deze wereld toeken, de opstandige generaals scheen te steunen, nu ik vernam van de gruwelijke moorden op priesters, de verwoesting van kerken, weifelde mijn verstand. De verdrukten moesten zijn misleid. Zij gingen te ver in hun toom, een rechtvaardige zaak ontaardde in een bloedige, zinlooze wraakneming, in een massamoord zonder onderscheid van personen, enkel om der wille van het dooden. De zelfverdediging van het volk scheen overgenomen door het laagste gepeupel, onder leiding van onverantwoordelijke anarchisten.

Moest ik opnieuw werkeloos toezien? Of zou ik mij voegen aan de zijde van de eierzuchtige generaals? Ik was er bijna toe besloten, toen het drama van Guernica plaats had. Noch met de anarchisten, noch met de vrouwen en kinderen-moordende re-

bellen kon ik in zee gaan. Ik bleef in Parijs, kocht boeken, las, droomde en schreef verzen. Ik had hetzelfde leven verplaatst naar een andere stad. Het duurde drie jaar. Drie jaren van niets doen en voortdurende wroeging. Europa bleef in beroering, de kansen kwamen en gingen, mijn moed was gebroken.

Maar bij den aanval der Russen in Finland vermande ik mij. Ik nam nu uitgebreide maatregelen, die mij, reeds doodelijk vermoeid, aan de westkust van Finland brachten. Ik was ingedeeld bij een legioen van Fransche vrijwilligers. Niemand wist raad met mij. Wat kon ik doen? Een geweer had ik nooit in handen gehad, ik kon niet skieën, ik kende geen Finsch, voor de ravitailleeringsdienst was ik ongeschikt, ik was zwak. Camionrijder werd ik. Drie weken lang reed ik transporten tusschen Wimo en Lowisa. Toen greep een vreeselijke koorts mij aan. Dagenlang lag ik ijlend in een ziekenhuis van Nijstad. Tegen alle verwachting in overwon ik de ziekte. Maar na mijn langzame genezing werd mij beduid, dat ik beter naar mijn vaderland kon terugkeeren.

Ik ging naar Holland. Al waren mijn eerste pogingen mislukt, ik had het voornemen, het actieve leven voort te zetten. Maar ik had nu begrepen, dat ik een anderen weg moest zoeken. Niet voor heldendaden ben ik geboren, zoo dacht ik, maar door eenvoudigen arbeid zou ik mij nuttig kunnen maken in de maatschappij. Werk zoeken, gewoon werk, zooals elk ander, dat werd mijn doel.

Ik solliciteerde op advertenties voor alle betrekkingen, waartoe ik mij ook maar eenigszins geschikt achtte en vrij spoedig had ik een contract als tweede man op een cacao- en rubber plantage in den oostelijken hoek van Java. Ik bracht al mijn bezit bij een notaris om het voor mij te beheeren, want ik wilde, als zoovele anderen, leven uitsluitend van mijn eigen verdiensten.

‘Kebon baroe’ had een betrekkelijk koel klimaat, maar het werk was vermoeiend.

Ik stond 's morgens om vijf uur op. Om half zes hield ik appèl over de koelies en de pluksters, ik controleerde in de fabriek, ging naar huis om te ontbijten en onmiddellijk daarna de tuinen in. De administrateur had mij verboden een wagen of een fiets bij het werk te gebruiken en dus moest ik uren lang lopen in de steeds feller wordende zon. Om twaalf uur eten en daarna overviel mij een bijna onoverwinlijke slaap. Maar om twee uur moest ik weer in de tuinen zijn. De betalingsdagen waren het ergst. Steeds was er geld te kort, het moest zijn weggeraakt, ik moest mij in de haast hebben verteld. Dat kon niet uitblijven, wanneer men aan zes of zevenhonderd mensen een weekloon moest betalen, dat wisselde voor iedere ploeg van tien of twintig pluksters en koelies.

- Ze bedonderen je, zei de administrateur, een koel, harteloos man, die alleen maar werkte, om spoedig rijk naar Holland te kunnen terugkeeren. Ik paste het te kort bij van mijn eigen salaris, dat gering was, maar ik had de voldoening nu eindelijk een rol te spelen in het leven. Het cynisme van mijn chef stond mij tegen. De inlanders waren beleefd, onderdanig en ik vertrouwde op hun eerlijkheid. Ik verdiepte mij in hun gemoedsleven, dat

donker en geheimzinnig is en ik las inlandsche geschriften, om mij op de hoogte te stellen van hun strijd voor maatschappelijke onafhankelijkheid en sociale verbetering. In het geheim stelde ik mij zelfs in verbinding met nationalistische leiders en mijn sympathie voor de Javanen en hun vrijheidsstreven nam hand over hand toe.

Ik begon er mee, hen op te voeden, hun eerzucht en zelfvertrouwen te stimuleeren. Vooral hun verantwoordelijkheidsgevoel moest worden opgevoerd. Het was de gewoonte dat wanneer een blanke, de administrateur of ik, de toean siender, aanmerking had op het werk, hij zich wendde tot den mandoer of de mandoeres van de ploeg, die het werk had gedaan. En deze op hun beurt riepen een willekeurige koelie of plukster ter verantwoording en sloegen die, schuldig of onschuldig, met de vuist hard op het hoofd.

Aan deze en dergelijke gebruiken maakte ik een einde. Ik beduidde hun, dat zij allen goed moesten werken, niet uit angst voor straf en slaag, maar om elkaar te helpen en uit liefde voor het werk. En ik ondervond, dat de klachten minder werden. Ik was gelukkig met de schuwe, onbeholpen blijken van genegenheid, die deze menschen mij bereidden. Hoe weinig vermoedde ik, dat er onder hen waren, die mij verrieden. Op een morgen trof ik een plukster aan in een afgelegen rubbertuin, waar dat jaar niet getapt werd. Zij zat op haar hurken en weende. Ik vroeg haar, wat zij hier deed, en waarom zij schreide.

Beschaamd en met moeite vertelde ze mij, dat dien nacht haar kindje gestorven was. Ik ging naast haar zitten en legde mijn arm om haar heen. Dat was tactloos misschien, een vertrouwelijkheid, die ik als blanke had moeten vermijden. Maar wat maalde ik om het verschil tusschen blank en bruin, hier was een mensch in nood, hier was een hart gewond, hier schreiden een paar oogen. En ik was een droomer, een nuttelooze en onbekwame droomer.

Mijn hand streelde het glanzende, zwarte haar, dat vochtig was van klapperolie. Toen hoorde ik achter mij den wagen van den chef, ik sprong op en liep hem tegemoet. Maar voor ik iets kon zeggen, ontbood hij mij op zijn bureau en reed snel weg. Dien middag stond ik op het kantoor. De administrateur zat achter zijn bureau en keek naar buiten.

- Dat doen honden, zei hij, die doen het ook in de tuinen. Als je een vrouw wilt, roep ze dan 's avonds in je huis. Viezigheden in den tuin ondermijnen het gezag. Daarenboven, mijnheer, er gaan andere verhalen over u rond. U bent ethisch, u heult met de koelies, het is me van meerdere zijden gerapporteerd. Ik zal de bazen waarschuwen, u kunt gaan.

Het was de moeite niet, mij te verdedigen. Ik liep naar mijn kleine zienderswoning, droeg de koffers bijeen en begon te pakken. Vier dagen later ontving ik den brief, dien ik verwachtte. De superintendant schreef, dat het hoofdkantoor mij niet kon handhaven. De administrateur had opdracht mij twee maanden salaris en reisvergoeding uit te betalen. Ik

nam afscheid van mijn personeel en den volgenden morgen vertrok ik naar Soerabaia. Langs den weg stonden koelies en pluksters en staarden mij aan.

Ik wenkte hen toe, maar zij gaven geen teeken. Hun stilte vergezelde mij, een vreemde stilte, waarvoor ik geen verklaring wist.

Het was tijdens mijn bootreis naar Holland, dat de notaris, aan wien ik mijn fortuin had toevertrouwd, werd gearresteerd, verdacht van verduistering.

Ik sprak hem, nog tijdens de voorloopige hechtenis, en hij bekende mij, dat alles verloren was. Slechts het kasteel bezat ik nog, maar dat was onverkoopt door de hoge grondlasten. Eindelijk ben ik dus gelijk aan de anderen, aan de armsten. Maar mijn eenzaamheid is groter. En ik denk weer, na zooveel jaren, terug aan het meisje. Nu heb ik haar lief, nu zou ik haar kunnen liefhebben.

Haar vriend

WE hebben samen de H.B.S. doorlopen, Broer en ik. Dat is eigenlijk de heele grond van onze vriendschap. Een erg prettige jongen is het niet, maar sinds ik z'n zuster heb gezien, houd ik de vriendschap aan.

Een prachtmeid is die Annie.

De eerste avond was ik er weg van. De moeder had wel iets in de smiezen geloof ik, en het stond d'r wel aan ook. Tenslotte ben ik de zoon van een fabrikant en ik studeer in Rotterdam. Wat een toekomst eigenlijk voor zoo'n meisje. Ze werkt immers zelf op een fabriek en 's avonds is ze in City. Broer is nou op een kantoor. Veel zal ie niet verdienen, en vooruitzichten zijn er ook niet. Maar ik zou hem wel kunnen helpen, als ie een keer m'n zwager was.

Het is een paar maanden geleden al, dat ik de eerste keer met haar uit was. Ik had gedacht: dat is een makkelijke prooi, maar niks hoor. En dat was misschien wel handig bekeken ook van d'r. Als ze maar direct had toegehapt, dan was er voor mij de aardigheid af geweest en had ik d'r misschien laten zitten. Terwijl nou word ik hoe langer hoe happiger. Misschien ook wel is ze bang, dat het gaan zal als de vorige keer. Want het schijnt, dat ze vroeger al es een vent heeft gehad. Toen we samen bij 'Riche' zaten en ze even weg was naar het toilet, heb ik

stiekum d'r taschje onderzocht. En daar zat een photo in van die vent, een lange, magere, met een gezicht als een moederskindje, een echt zenuwengezicht.

Later had ze het over die vrijer.

- Tut, tut, tut, zei ik, dat is toch allemaal zoo erg niet. Als je mijn vrouw zou willen worden, dan zal je dat gauw genoeg vergeten.

Maar ze geeft geen asem, hoor.

Nou, de aanhouwer wint, denk ik maar.

En zoo kom ik dan vaak bij Broer thuis. Meestal is ze d'r ook wel, ze handwerkt of ze leest. Dat laatste heeft ze zeker van die rare, dat schijnt zoo'n boekewurm te zijn geweest. En rijk was ie ook. En van adel. Nou, je snapt, dat zoo'n fijne meneer d'r heeft laten zitten. Wie weet, heeft ze nog wel een kind van hem.

Een echt drama zou dat zijn. Maar het kan me niet schelen. Ik ben hardstikke verliefd en ze zal en moet met me trouwen. De laatste tijd is ze ook al wat toeschietelijker. Toen we een poos geleden in de bioscoop waren, begon ik handje te vrijen. En ze liet het toe, hoor. Een tijdje tenminste. Maar opeens trok ze d'r hand terug, ik mag hangen als ik weet waarom. Enfin, zachtjes aan, dan breekt het lijntje niet, denk ik maar.

Toen heb ik het er toch eens op de man afgevraagd: - Wil je mijn vrouw worden, Annie?

Nou, ze zat een heele poos na te denken, ze draaide d'r hoofd weg en ik geloof dat ze wou beginnen te grienen.

- Nou, zoo erg is het niet, zei ik, ik wil nog wel een beetje wachten met vragen.

Nou, en nou wacht ik maar.

Maar zoo lang wachten is ook geen lolletje. Ze gaat wel altijd mee uit, als ik van Rotterdam overkom, maar verloofd is toch aardiger. En dan kan je mekaar lollige briefjes schrijven met 'Vrouwtjelief' d'r boven en je kunt toekomstplannen maken. En dan zou ze wel wat toeschietelijker worden ook, denk ik. Niet eens een zoen heb ik ooit van d'r gehad.

Maar ja, van de andere kant, het is wel makkelijk ook, want nou vraagt ze nooit wat ik daar in Rotterdam doe en ze haalt het niet in d'r hoofd om plotseling over te komen. Stel je voor, dat ze me ontdekte met een van de grietjes daar!

Nou, dat viel me koud op mijn lijf, hoor.

Kom ik bij Broer binnen en zit me de moeder te huilen.

- Wat is er nou? vraag ik. Maar Broer troont me de kamer uit en naar buiten.

- Annie is weer weg, zegt ie, plotseling weggegaan en we weten niet waarom en waarheen. Maar ze komt wel weer terug, ze heeft vaak van die vreemde bevliegingen, sinds dat geval met dien baron.

Frissche morgen, dat was me een bericht. M'n aanstaande verloofde er vandoor!

En ik had nog wel een vergulde armband voor d'r in mijn zak. Nou, die werd de volgende avond verloot bij Chez Gaston. Maar toch zat ik aardig in de rats.

Ik had met Broer afgesproken, dat die me schrijven zou, zoogauw als ie wat hoorde.

Maar het duurde weken en weken en geen bericht hoor. Nou, we hebben hier in Rotterdam nog al eens een feestje links en rechts en, eerlijk gezegd, ik was d'r al bijna vergeten, toen ik op een dag met Frits door Amsterdam liep. Het was op het Koningsplein en opeens, daar zie ik d'r voor me uitlopen.

Ik zeg tegen Frits:

- Jo, ga even in het café zitten, je weet wel op de

Heiligeweg, ik ben zóó weerom, even een boodschap doen.

En ik d'r achterna. Ze liep een heel eind voor me uit en het was moeilijk de menschen te passeeren in die nauwe Leidschestraat. Ze zag er povertjes uit, dat had ik wel in de gaten. De heele Leidschestraat liep ik af, achter d'r aan. Maar toen bijna aan het eind, aan het Leidsche Plein, daar draait ze een van die steegjes in. Ik zie nog net, hoe ze een stoepje afgaat naar een sousterrain. Ik d'r heen. Het was een zaakje van rijwielen en lampen en zoo. Mèt dat ik het trapje af wil gaan, komt er van binnen uit een man het winkeltje in. Die vent, die ken ik, denk ik bij mezelf, waar ken ik die van? En daar herinner ik me opeens die photo in d'r tasch. Ja, waarachtig, dat moederskindje, dat stond daar tegenover Annie en ik zie nog net hoe ze d'r armen om z'n hals slaat en hem een zoen geeft.

Nou, ik afdruipeu natuurlijk.

Een vreemde geschiedenis, denk ik, onder het terugwandelen, wat deed die rijke baron in dat rijwielzaakje? Je hebt toch rare snuiters in de wereld. En dan die Annie.

Nou, maar ik wil d'r niet meer hoor, ik zou d'r niet meer willen.

Zijn vriend

Hij had een rijwielzaak. Vreemde jongen. Hij ging met niemand om dan met mij. En den aalmoezenier. Maar dat was eerst maanden later. Hij was een goed soldaat. Niet sterk, niet spraakzaam. Ja, in het begin hielden we hem voor een zonderling. Hij werd een beetje geplaagd in de barak, maar dat ging al gauw over. Want hij was een voorbeeldig kameraad, zoals dat heet. Hij nam van anderen de wachtdiensten over, hij was altijd bereid om te helpen.

Hij was een arme sloeber, maar als hij eens een paar guldens op zak had, die zijn vrouw voor hem meebracht uit Amsterdam, een lief, klein vrouwtje, dan gaf hij de centen weg of leende ze uit, wat op hetzelfde neerkwam.

Het duurde wel een paar maanden voor we intiem werden. Maar we waren zoo'n beetje op elkaar aangewezen. Geen van ons twee ging uit, we dronken niet en we waren de eenige soldaten van de heele compagnie, die boeken in den koffer hadden. Afgezien dan van de studieboekjes en handleidingen van een paar knapen, die in opleiding waren voor gemeente-ambtenaar of voor electricien - en dat waren meestal nog sergeants - of die een vakdiploma nastreefden, zoals dat heet.

Neen, Arthur en ik waren de eenigen, die werkelijk *lazen*. Ik had op de Mulo al belangstelling opgedaan

voor letterkunde en ik was dolblij, toen ik in dienst iemand ontmoette, die mij op dat gebied iets kon leren. Hij had verschrikkelijk veel gelezen. Het begon er mee dat hij me den inhoud vertelde van sommige romans, die hij erg mooi vond. En langzaam aan begonnen we over onszelf te praten. En zoo kwam hij los. Wat had hij een hoop meegemaakt! Hij was in Indië geweest en had ook in Europa veel rondgezworven.

Hij was van zeer voorname komaf. Maar dat heb ik niet van hem zelf. Ook niet, dat hij erg rijk is geweest en dat hij alles, ik geloof door de schuld van een notaris, verloren had.

Hij hield nu dat fietsenzaakje in Amsterdam, of liever zijn vrouw hield dat tijdens onze mobilisatie. Het gaf geen bestaan, maar ik heb hem nooit hooren klagen. Als ik er over sprak, zei hij:

- O wat dat betreft, voel ik me heel gelukkig, om niet te zeggen bevoorrecht.
- Ik heb gehoord, dat je rijk bent geweest, zei ik, zoo langs mijn neus weg.
- Ach, vroeger, antwoordde hij. Dat lijkt me alweer een leven geleden.
- Was je toen niet gelukkiger?
- Neen, zei hij, heel beslist.

Eerst dagen later kreeg ik hem weer aan het praten daarover. Beetje voor beetje ontvouwde hij me zijn theorie. Het was een theorie in wording, waaraan hij zelf nog steeds bouwde. Een soort levensbeschouwing, maar eigenlijk alleen voor zijn eigen gebruik. Hij vond zichzelf een uitzondering in de

wereld. O heelemaal niet uit verwaandheid. Neen, het was heel iets anders. Hij was de nederigheid zelve. Maar hij kon, zooals men dat wel eens noemt, zijn draai niet vinden in het leven. Ik begreep daar eerst niet veel van, maar op het laatst werd het me toch wel duidelijk. Zooals hij zijn er werkelijk maar weinig menschen meer. De meesten groeien op onder moeilijke omstandigheden. Ze raken er al gauw aan gewend, om voor zich zelf te moeten zorgen. Ze vechten voor hun broodje. De struggle for life, heet dat. Anderen, die het wat beter hebben, gaan studeeren en vinden het een of ander overheidsbaantje of ze worden dokter of advocaat. Maar het blijft een struggle for life. En een paar, die heel rijk zijn, wel, die gaan op een makkelijken stoel zitten en leven van de procenten, zooals dat heet.

Arthur behoorde door zijn afkomst tot de laatste groep. Hij was erg rijk geweest, hij was in weelde opgevoed, hij had nooit een beroep geleerd of een vak. Hij wist wel heel wat uit de boeken, maar zelf iets aanpakken, dat kon hij niet. Ook zoo om te zien was hij wat zwakjes, een tenger baronnetje. Maar daarnaast had hij iets dat hem onderscheidde, van, hoe zal ik het zeggen, van zijn soortgenooten. Hij had een groot gevoel van plicht en hij besepte dat hij een kind was van dezen tijd, zooals dat heet. De andere rijke menschen van tegenwoordig zijn eigenlijk schrikbarend verouderd. Hoe zei hij het ook weer? - De arbeid heeft de waarde van het bezit vervangen. Kijk, hij wilde niet nutteloos zijn

in de wereld. En daarom was hij blij dat hij zijn geld had verloren. Nu was hij wel gedwongen om mede te arbeiden. Het stuitte hem tegen de borst te leven van den arbeid van anderen. Ja, hij was een beetje socialistisch, onze baron. Een vreemde jongen. Maar juist daarom hield ik zoo van hem. Hij haatte alle onrechtvaardigheid. De grootste zonde der menschheid is, dat zij de armoe toelaat, zei hij. En dat was een mooie gedachte.

- Maar hoe is het dan met jou, vroeg ik, je bent toch zelf arm geworden.

- Het gaat niet om mij, antwoordde hij dan, het gaat om het algemeene feit van de armoede. Als de rijke rechtvaardig was en als de arme arbeidde, dan was de maatschappij goed. Mijn persoonlijke armoede is maar een deel van het offer, dat ik brengen moet om de zonde van den onrechtvaardigen rijkdom uit te boeten.

- Hozoo? Met jou is toch eigenlijk alles in orde? Als rijke ben je rechtvaardig geweest en nu je arm bent, werk je of tracht tenminste te werken. Ben je dan niet gelukkig?

- Neen, ik ben niet gelukkig, zei hij. En daar kwamen we dan bij dat deel van zijn theorie, dat, hoe zal ik het zeggen, dat voor hem persoonlijk gold. Ik kan het misschien niet zoo duidelijk zeggen als hij het deed. En zelfs hij, ja, ik geloof dat het zelfs hem niet zoo erg helder voor den geest stond. Maar het kwam dan hierop neer, dat de ongerechtigheid van vele geslachten op zijn schouders drukte. En daarom eischte de maatschappij van hem

meer dan arbeid alleen. Hij was trouwens voor elk werk ongeschikt, dat wist hij uit ervaring. Hij moest een ander offer brengen, een groot offer, dat hem zou vrij koopen. Maar welk? Dat was het groote probleem. Het hing samen met liefde, met geloof. Ja, met geloof. Maar hij had nooit een geloof gehad. Wel had hij er veel over gelezen. Op dat gebied kon ik hem misschien een beetje helpen. Ik ben zelf katholiek, maar ja, mijn weetje is tamelijk beperkt. Hij kende de boeken van Sint Augustinus en van Sint Thomas en van een zekeren Albertus Magnus, geloof ik dat hij zei. En hij zat me gedurig, al die lange winteravonden dat we samen praatten, te bestoken met vragen en moeilijkheden, waarop ik geen raad wist. Ik bracht hem in aanraking met den aalmoezenier. Later had ik daar spijt van. Want nu zat ik heele weken alleen, 's avonds. Op een keer zei ik het hem.

- Mooie ben jij. Zit avond aan avond bij den majoor en mij laat je stikken.

Hij legde zijn handen op mijn schouders en keek mij aan. Ik had nog nooit gezien dat hij zulke mooie oogen had. Er lag zooiets goeds in, zooiets hoe zal ik het zeggen, zooiets zachts, dat ik er verlegen onder werd. Maar tegelijk ook straalde er een groote kracht uit dien blik, een kracht die men bij zoo'n smalle, tengere persoon niet verwacht zou hebben. - Jan, zei hij, en zijn stem klonk erg plechtig, je moet niet zeggen dat ik je laat stikken. Ik ben je integendeel oneindig dankbaar, ik dank je als het ware mijn leven.

Ik keek erg verbaasd.

- Door jou heb ik het geloof gevonden.
- Ben je katholiek geworden? riep ik uit.
- Binnen twee weken zal ik het zijn.

Ik was daar erg van onder den indruk. Ja, ik moet eerlijk bekennen, dat ik er een beetje trotsch op was. Zoo heel erg vroom ben ik nou niet, maar ik vond het toch prachtig, dat ik iemand tot mijn geloof had gebracht en vooral iemand als Arthur, die toch niet de eerste de beste is. Ik betrok toen in het begin alle verdiensten, ook die van den aalmoezenier, op mezelf en ik voelde me als een apostel.

En een paar weken nadien, op een morgen, deed hij de eerste communie. Ik was erbij. Wij waren met z'n drieën in het houten noodkapelletje: hij, de majoor en ik. Zoo had Arthur het gewild.

Hij had nu ook alles in orde gemaakt met zijn huwelijk en zoo en hij vertelde me, hoe gelukkig ook zijn vrouwtje was.

- En jij? vroeg ik. Is het nu dit geweest, wat je zocht? Je weet wel, het offer? Ben je nu gelukkig?

Hij schudde langzaam het hoofd.

- Nog niet, zei hij nadenkend. Het is heel veel wat ik gevonden heb. Begrijp mij goed, ik wil dat niet kleineeren. Maar het is van een andere orde, versta je? Het is iets tusschen God en mij, het is iets voor de eeuwigheid. Ook wel voor hier op aarde, natuurlijk, maar het doel is gericht op later. Een totale oplossing, voor mij althans, is het niet. Want zie je, al sta ik nu zuiver tegenover God, ik ben nog een schuldenaar tegenover de wereld.

Het was een van de laatste avonden dat wij hierover spraken. Hij ging een paar dagen met verlof en toen hij terugkwam, zaten wij al in de stellingen. Dat duurde een paar dagen en in die dagen spraken we elkaar weinig.

Toen kwam de ochtend, die ik nooit zal vergeten. Het was of de natuur met ons spotte, want om ons heen lag vrede, schoonheid en levenslust. De zon was al een poosje op, in de boomen zongen de vogels. Toen begonnen de mitrailleurs te ratelen. Een half uur later dreunde het eerste schot van de vijandelijke artillerie. Tien minuten nadien viel een voltreffer op een van onze kazematten. De verbinding naar achteren was verbroken. Onze sergeant stuurde een ordonnans naar de commandopost van den kapitein. Wij wachtten. De ordonnans kwam niet terug. Juist toen ik even de zware stalen deur van onzen bunker opende zag ik soldaten van een andere sectie den dijk afloopen, het veld over. Zij gingen een boerderij binnen.

- De anderen gaan, riep ik.

- Eruit dan maar, zei de sergeant, we zitten hier alleen. Trachten jullie op eigen gelegenheid in R. te komen.

Ik was de laatste die uit den stalen koepel kroop. Voor mij liep Arthur. Hij had zich kranig gedragen. In zijn smalle witte handen droeg hij een van onze twee mitrailleurs. De andere was stukgeschoten. Juist op het oogenblik dat wij de boerderij wilden invluchten om te schuilen voor de kogels die om ons heen vlogen, brak een artillerieprojectiel kra-

kend door den steenen gevel. Puin en dakpannen kwamen ons tegemoet. Maar ik geloof dat niemand van ons getroffen werd. Ik dacht even aan de jongens die binnen waren, bedolven nu onder de zware muren. Maar wij moesten ons zelf zien te redden. Achter de ingestorte boerderij lag een mulle karreweg met aan weerszijden lage iepen. Ik zag, onder het lopen, het jonge groen en opeens, ik weet niet waarom, begon ik te bidden. De zandweg maakte een bocht naar rechts. Ik zag hoe voor mij soldaten den weg verlieten en over een open klaverveld liepen. Ik had nauwelijks de rij iepen verlaten, toen ik snel en krachtig mitrailleurvuur hoorde. Het kwam uit de richting waarheen wij liepen, het kwam uit onze eigen linies. Dat was een hopeloos misverstand, wij wierpen ons op den grond, het gezicht in de van dauw nog natte klaver. Misschien dat iemand vóór mij een witte doek had opgestoken of op een andere manier de vreeselijke vergissing had opgelost. In elk geval, het vuur hield op en ook achter ons was het gedreun van de vijandelijke artillerie tot zwijgen gekomen.

Ik richtte mij half op en zag, eenige meters voor mij uit, Arthur in het veld liggen. Ik kroop, toch nog voorzichtig, naar hem toe en riep hem. Langzaam keek hij op. Zijn gezicht zat vol bloed, het liep zachtjes maar regelmatig op de licht-groene klaver en de enkele glanzende boterbloemen. Aan zijn slaap was een donkerroode plek.

- Wat is er? vroeg ik snel en geschrokken.

Hij wees met zijn eenen vrijen arm in de richting van

onze eigen soldaten. Opeens zag ik aan zijn oogen dat hij ging sterven. Zijn lippen gingen op en neer, ik kroop vlak naast hem en hield mijn oor tegen zijn mond. En ik hoorde hem fluisteren.

- Dat is het, Jan, de oplossing. De dood voor het vaderland en door het...

Het laatste woord kon ik niet meer verstaan. Hij sprak het misschien niet meer uit. Wilde hij zeggen: en door het vaderland?

Dat zal nu *mijn* raadsel blijven, wat hij bedoelde, en ik zal er geen oplossing voor vinden. Maar wat doet het er toe, wat is mijn zorg, mijn rouw in vergelijking met den dood van dien onbekende, dien dood, die voor hem geen einde was, maar een begin en een oplossing van zijn moeilijk en nu eindelijk vruchtbaar geworden leven.

Dit zevende deel van *De Peperbus* werd gedrukt in een oplage van 400 exemplaren genummerd van 1 - 400 waarvan de nummers 351 - 400 gereserveerd blijven voor auteur, uitgeefster en pers. De druk werd verzorgd door Meijer's Boeken- en Handelsdrukkerij te Wormerveer

Dit is
No.